

PAPA IVAN PAVAO II. RAZGOVARA S REDOVNIČKIM POGLAVARICAMA

(1983.)

UVOD

Sveti Otac razgovarao je s predstavnicama Međunarodne unije vrhovnih poglavarica 7. lipnja, 14. lipnja i 5. srpnja 1983. Razgovor je svaki put trajao oko tri sata. Bio je to otvoren razgovor, iskren, pun dubokog povjerenja. U prvom susretu razgovor se kretao oko općenitih pitanja, a kasnije su bili izneseni konkretni problemi.

Ovdje donosimo vrlo opsežan sažetak toga razgovora. Posebna je važnost dokumenta u tome što uključuje i osobna Papina mišljenja.

Prije samoga susreta predstavnice Unije (Izvršno vijeće) poslale su Svetom Ocu ukratko pitanja o kojima žele razgovarati. Pitanja su sljedeća: Redovnički apostolski život - prisutnost redovnica u Crkvi - redovnice i mjesna Crkva - odnosi između biskupa i redovnica - biskupijske družbe - kultura i redovnički život - služenje mladima, služenje Crkvi.

1. Redovnički apostolski život

Sažetak predloženog pitanja. Međunarodna unija vrhovnih poglavarica tek je završila istraživanje o redovničkom apostolskom životu, koje je trajalo četiri godine, i pred njom se otvorio duboki pogled u jedinstvo našeg života: posvećene smo zato da budemo poslane. Poslanje je bitni dio našeg posvećenja. Dok osjećaj našeg identiteta postaje u nama jači, postigle smo i neku ravnotežu - ali u isto vrijeme osjećamo napetosti kada nastojimo doživjeti jedinstvo u svome apostolskom pozivu: zapažena je napetost između novih oblika prisutnosti i obnove naših tradicionalnih djela, između odgovora urgentnim zahtjevima koji mogu potpuno zauzeti naše snage i potreba zajedničkog života, između zahtjeva profesionalne kompetentnosti i privrženosti molitvi, zajednici, poslu.

O tim napetostima raspravljamo i tako otkrivamo nove oblike života apostolske zajednice i molitve, pronalazimo kako se treba služiti vlašću i kako živjeti u poslušnosti.

2. Mladi, zvanja, formacija

Rasprava. Razgovor je bio uglavnom usredotočen na zvanja, formaciju i mlade. Ta pitanja Svetog Oca osobito zanimaju, a isto tako i svaku od nas. Bile su iznesene razne teškoće koje susreću redovničke zajednice: nedovoljno poznavanje katekizma kod velikog broja kandidata; raste udaljenost u godi-

nama (u dobi) između članova zajednice i kandidatice koje dolaze; kako odgajati kandidate u zemljama u razvoju; potreba za temeljitom teološkom formacijom; pritisak obitelji na kandidate; potrošačko društvo na Zapadu često se suprotstavlja redovničkom idealu. Djevojke koje traže redovnički život često su nošene velikim idealima i mnogo traže od života zajednice. A ipak, ponekad im manjka - zbog nestalnog društveno-političkog okruženja u kojem žive - sposobnost da prihvate trajnu obvezu. U tim je okolnostima posebno važno da formacija bude povjerena osobama koje imaju sposobnost duhovnog rasuđivanja, koje znadu razlikovati između teologije i psihologije, koje znadu povezivati djevojke okupljene s raznih strana.

Sveti Otac je rekao da je pomoću kontakata, koje je imao po cijelom svijetu, posebno zapazio dvije karakteristike kod mladih: jaku sekularizaciju i duhovno buđenje (djelovanje Duha). Zapazio je također da se opet bude svećenička zvanja, ali se ne bude ženska redovnička zvanja. Kriza je zvanja osobito jaka u zapadnoj Europi i u Sjevernoj Americi.

U traženju uzroka zbog kojih se zvanja za ženski redovnički život bude tako polagano, bile su iznesene razne okolnosti: činjenica da unapređivanje žene zaostaje za unapređivanjem muškarca; nije uvijek prihvaćena i priznata specifičnost razvoja ženskoga redovničkog života; nedostatak jasnoće u pitanju vlastitog identiteta u mnogim našim društvima u to prelazno doba nakon II. vatikanskog sabora.

U vezi s tim Sveti je Otac primijetio: "Ima danas mnogo pozitivnih elemenata, ali postoji i velika opasnost da nestane smisao za 'kenosis', za samoprijeor" - i pitao nas je što mi o tome mislimo. U razgovoru koji se nakon toga razvio naglasile smo intimnu vezu između osobnog razvoja i 'kenosis', kad se promatraju u međusobnom odnosu, a ne kao da se isključuju. Za mlade danas 'kenosis' može biti ustrajnost ili darivanje vlastitog života za neku časnu i vrijednu svrhu.

Sveti je Otac zatim naglasio snažno sudjelovanje redovnika u djelu otkupljenja. Redovnik - to je onaj koji je zahvaćen tajnom otkupljenja. Svakako je značajno i to da se ovi susreti (između Svetog Oca i redovnika) događaju u godinama otkupljenja. Promatranje toga pitanja je završeno prijedlogom da redovnice razmotre problem zvanja - i pozivom da biskupi, svećenici i sjemeništarci, pretpostavljajući njihovo bolje poznavanje redovničkog posvećenja, postanu apostoli redovničkog života i zvanja.

3. Redovnice u Crkvi

Dva pitanja: *Prisutnost redovničkog života u Crkvi i Redovnice u mjesnoj Crkvi* - zbog svoje srodnosti predložena su zajedno.

Sažetak postavljenih pitanja. Razni su faktori pridonijeli obnovi našega redovničkog života i pronalasku karizme naših ustanova. Među ostalima, razni noviji dokumenti Crkve - *Svjedočenje Evandjelju, Evangelii nuntiandi, Redovnici i unapređivanje čovjeka, Kriteriji o odnosima između biskupa i redovnika u Crkvi* - bili su pravi izvori ohrabrenja i uveli su nas u dublje shvaćanje eklezijalnosti našega zvanja. Drago nam je da je u tim dokumentima spomenut naš zadatak u evangelizaciji. Mi to shvaćamo kao poziv: da u

svijetu živimo s otvorenim očima i srcem za potrebe ljudi koji nas okružuju; da budemo osjetljive za sve ono što je ljudsko; da budemo prisutne osobito tamo gdje zapazimo nepravdu i da pridonosimo - pomoću prikladnih inicijativa - unapređivanju čovjeka i evangelizaciji; da u svijetu radnika i profesionalaca živimo s jasnim redovničkim identitetom, koji se očituje u našoj kompetentnosti, raspoloživosti, unutarnjem životu i pomoću kršćanskog značenja koje dajemo životu; da djelujemo na onim mjestima gdje vlada teško kulturno i društveno stanje; da pružimo konkretan doprinos da žena uspije zauzeti ono mjesto koje joj pripada u društvu i u Crkvi.

Da bismo u tome uspjele, moramo biti "prisutne" na nov način i moramo uključiti svoj unutarnji život i svoje djelovanje u zadatak unapređivanja čovjeka i evangelizacije. Odgajati sestre za taj novi način prisutnosti - to je jedna od najtežih odgovornosti viših poglavarica naših ustanova danas.

U posljednje je vrijeme Crkva često isticala važnost apostolskog života u Crkvi i njegovo osebujno poslanje u Božjem narodu. Složene povijesno-kulturne prilike pokazale su kako je urgentno da redovnice budu jače prisutne u mjesnoj Crkvi, da sudjeluju u njezinoj pastoralnoj djelatnosti i u njezinom programiranju. U mnogim dijecezama redovnice preuzimaju odgovorne zadatke u poslanju evangelizacije. Sve to dovelo je do toga da su redovnički život i redovničke ustanove jasnije priznati kao proročki znak i uspješno sredstvo evangelizacije te je pripomoglo da njihov eklezijalni karakter bude bolje shvaćen. Dok redovnici stalno više rade s drugima i s njima surađuju, osjeća se potreba da bude pojačana suradnja i međusobno povjerenje između klera i redovnica te da se uvodi stalno jača suradnja redovnica u pastoralnom organiziranju i djelovanju na biskupijskom i nacionalnom planu.

Nama je poznat zahtjev da treba uskladiti vjernost karizmi s egzistencijalnim potrebama, da treba pronaći modus vivendi između pritisaka potreba i sporosti kojom postajemo svjesne tih potreba - i da, konačno, treba izbjegavati dvije krajnosti: drskost i nerazboritost nekih s jedne strane te pretjerani strah pred rizikom s druge strane.

4. Redovnice važnije od svećenika

Rasprava. Potaknute spomenutim pitanjima predstavnice su Unije izrazile svoja mišljenja o "novim oblicima prisutnosti" u današnjoj Crkvi. To početno razmišljanje iznijelo je na vidjelo mnoge elemente. Važno je da se redovnice ne prosuđuje prije svega po tome što rade. Redovnice se često poistovjećuju sa školama i bolnicama kojima upravljaju ili gdje su u većem broju prisutne. Sve češće surađuju s laicima, a više puta i same pojedinačno. To djelovanje mora zajednica snažno podupirati molitvom i suradnjom. U nekršćanskim sredinama prisutnost je redovnica konkretizirana u molitvi i svjedočenju. Redovnice su u prošlosti skoro uvijek bile obožavane i prihvaćene. U sredinama gdje vlada sekularizam - a to nije tako rijetko - i redovnice su tješnje povezane s odbačenim Isusom Kristom.

Otići u takva mjesta gdje se teško živi i odlučiti tamo ostati - takvi oblici prisutnosti pružaju mjesnom stanovništvu jako evanđeosko svjedočenje. Redovnice su zapazile i svoju potrebu da primaju od drugih - a ne da samo daju. Naglašeno je kako je važno poštivanje mjesnih kultura i njihovog razvoja.

Sveti Otac je rekao da je uvjeren da je pod *apostolskim* vidom prisutnost redovnica u mjesnoj Crkvi važnija od svećenikove prisutnosti. Uloga redovnica je vrlo važna u konstituiranju djelotvorne crkvene zajednice. Njihova prisutnost ima dvije dimenzije: u ustanovama (djelima) - i kao neposredna prisutnost. Male apostolske zajednice koje žive među narodom mogu postati snažna prisutnost i apostolsko svjedočenje u mjesnoj Crkvi. Redovnice obično ne rade u tako brojnim skupinama kao što su skupine povjerene svećeniku. Ali njihova ženskost stvara ambijent... Na mnogim mjestima prisutnost Crkve doista je prisutnost redovnica. Neki su biskupi u svojim posjetima "ad limina" izjavili da je prisutnost redovnica element bez kojeg bi bilo teško izgraditi mjesnu Crkvu. Prisutnost međunarodnih družbi može mjesnu Crkvu otvoriti dimenzijama čitave Crkve.

5. Odnosi između biskupa i redovnica

Zatim nam je Sveti Otac postavio pitanje: Čini li nam se da se dokument *Kriteriji o odnosima između biskupa i redovnika u Crkvi* obazire na ženske družbe i je li doprinio da se stvore strukture koje bi povezivale biskupe s redovnicama. Neke su sestre izjavile da ih je ohrabrila i ulijeva mnogo nade naglašena potreba za suradnjom i zajedničkom odgovornosti. Gdje god je dokument uzet ozbiljno, postignut je veliki napredak. Biskupi i redovnice mogli su sudjelovati u zajedničkom poslanju, prema vlastitim dužnostima i darovima.

U nekim se mjestima uistinu napredovalo. Ali osjeća se potreba boljeg međusobnog poznavanja i priznavanja, uspješnije suradnje i sudjelovanja. Što se toga tiče, mnogo mogu pomoći nacionalne konferencije i komisije.

Redovnički život i njegova karizma na nekim su mjestima pogrešno shvaćeni i redovnice su uzete u obzir samo zbog službi koje obavljaju. Na drugom je mjestima visoka pastoralna i teološka spremnost redovnica shvaćena kao opasnost, osobito sa strane klera. Katkada postoji napetost između redovnica i biskupa zbog razlike u pojmu autoriteta ili jer su područja vlasti samo približno određena. Problemi nastanu kada neki biskup misli da je "dijalog" u tome što je obavijestio redovnice o svojim već donesenim odlukama. Po našem mišljenju danas je dijalog zajedničko traženje zajedničkog rješenja nekog problema zajedničkog interesa.

Sveti je Otac sazeo tri vida dokumenta *Kriteriji o odnosima*, čija je svrha da unapređuju redovnički život i da mu jamče uvjete za to: duhovni život, apostolski život i ekonomski život. I pitao je dobivaju li sestre koje rade na župama primjerenu plaću.

Što se toga tiče, situacija je različna. Problem je možda lakši u međunarodnim družbama, ali u nekim biskupijskim družbama stanje je kritično. Ponekad, da bi mogle preživjeti, sestre moraju poduzeti akcije za sabiranje sredstava, u što na koncu utroše sve svoje vrijeme i snage - na štetu redovničkog života i djelovanja. Odgovarajuća financijska sredstva najviše manjkaju zajednicama kontemplativnog života. Na nekim su mjestima biskupi tražili da zajednice apostolskog života pruže pomoć onima kontemplativnog života.

Sveti je Otac energično tvrdio da plaća koja im se daje, mora osigurati dostojan život da bi uzmogle primjereno obavljati apostolske zadatke. To pitanje neka ispituju biskupske konferencije i neka ga biskupije riješe.

6. Družbe biskupijskog prava

Prije nego je problem bio predložen, iznesene su neke činjenice. Na svijetu ima oko tisuću družbi biskupijskog prava. Neke su odlučile da ostanu biskupijske, a druge prelaze u ustanove papinskog prava.

Sažetak postavljenog pitanja. Sestre biskupijskih družbi mogu dati poseban doprinos mjesnoj Crkvi jer poznaju kulturu i mentalitet tih ljudi. Ali one se nalaze pred nekim teškoćama koje Međunarodna unija vrhovnih poglavarica ne može riješiti. Ponekad su takve družbe osnovane radi neke posebne potrebe u biskupiji, ali bez uvjerenja i pravog shvaćanja važnosti redovničkog posvećenja. Nastojanja malih družbi - nakon II. vatikanskog sabora - da obnove svoj redovnički život, da uđu dublje u svoju karizmu i da sastave konstitucije, nisu imala dovoljnu podršku i nisu naišla na razumijevanje kod župnika i biskupa, koji, uostalom, redovnički život dovoljno ne poznaju. Za mnoge sestre to može biti izvor malodušnosti i frustracije, čak i gubitak vlastitog identiteta.

Osim spomenutoga financijskog pitanja ima i posebnih problema u međusobnim odnosima između biskupa i redovnica biskupijskih družbi. Biskupi katkada učine odluke koje su važne za družbu, a da uopće nisu raspravljali s družbom niti su se posavjetovali s vrhovnom poglavaricom. Dapače, događa se da oni odlučuju o stvarima koje po pravu spadaju na poglavaricu, mjesnu ili vrhovnu. Za život sestara je štetno kada ga svećenici i biskupi ne shvaćaju i uopće se za nj ne zanimaju. A događa se da i same sestre - zbog nedovoljne formacije - ne znaju koja su njihova prava po kanonskim zakonima. Nemaju nikoga na koga bi se obratile, osobito u onim biskupijama gdje ne postoji poseban vikar za redovnice. Takva stanja prouzrokuju u sestrama mnoga trpljenja, ona su veliki gubitak za život i za poslanje Crkve.

Rasprava. I u obnovi konstitucija sestre često nailaze na teškoće, kada ih biskup povjeri svećeniku koji se daje na taj posao s pretjeranom revnošću. Konstitucije su odobrene u biskupiji i Sv. kongregacija za redovnike i svjetovne ustanove ne može intervenirati. Trebalo bi uzeti u obzir pitanje žalbi biskupijskih družbi.

7. Kultura i redovnički život

Sažetak postavljenog pitanja. Međunarodne ustanove po svojoj su naravi takve da dolaze u dodir s raznim kulturnim realnostima. Sestre koje dolaze iz raznih kultura žive u svojoj sredini zajedničku karizmu i duhovnost, i tako u te ustanove unose posebno iskustvo dijaloga između raznih kultura.

Osjećamo potrebu da otkrijemo sadržaje koji još vrijede, običaje i predaje pojedinih kultura, da o njima razmišljamo i da one koji služe unapređivanju vrednota našeg posvećenja znademo razlikovati od onih koji se s njima ne mogu spojiti.

U vezi s tim rasuđivanjem kulturnih vrednota radi uključivanja redovničkog života u kulturu nekog mjesta, postavlja se pitanje svjedočenja. Koji znakovi i oblici mogu bolje izraziti transcendentni, eshatološki element redovničkog života u nekoj kulturi? Mislimo da smo pozvane na postupno raspoznavanje u pitanju uključivanja redovničkog života u neku kulturu. Od nas se traži da prihvatimo pluralizam koji ne dolazi samo od toga što bitne elemente svoga posvećenja živimo u raznim djelatnostima i karizmama, nego što ih živimo u raznim kulturnim okvirima. Takvo nam rasuđivanje mora pomoći da otkrijemo prikladne oblike molitve, život zajednice, zavjete, askezu. Znamo da i ubuduće moramo tako odgajati svoje sestre da se uspiju uključiti u razne kulture, da moramo probuditi svoje poznavanje raznih načina kako kultura utječe na redovnički život, da moramo razmišljati o tome što za Crkvu znači pomicanje zvanja sa Zapada na Istok.

Rasprava. Slijedio je živahan dijalog: o redovničkom siromaštvu, o pojmu jednostavnog života, o potrebi da se prihvate načini izražavanja raznih kultura čuvajući vjernost bitnim vrednotama. Treba imati dar rasuđivanja da se shvate razne kulture i da u njima uzmognemo ostati radosno vjerni (vrednotama ustanove).

Kad kulturne vrednote nisu poznate ili su prezirane, nastaju problemi i sam dijalog postane težak. Kao primjer bila je navedena publikacija *Redovnički život u nauku Crkve* (NB: hrvatsko izdanje u *Biblioteci KVRPJ*, 2, Zagreb 1984.), što ju je pripremila Sv. kongregacija za redovnike. Kao demokratska zemlja Sjedinjene Američke Države vrlo su osjetljive u pitanju širega sudjelovanja. Bilo bi nam draže kad bi bio prethodio širi dijalog u sastavljanju takvog teksta koji je važan za redovnički život po čitavom svijetu. Unija vrhovnih poglavara (USG) i Međunarodna unija vrhovnih poglavara (UISG) uopće nisu bile konzultirane - to nas je iznenadilo.

Dijalog nakon toga prelazi na Sjevernu Ameriku. Iznesene su neke karakteristike redovničkog života na tom kontinentu: stavljanje u sumnju i ispitivanje svega što dolazi od onih koji su na vlasti; visoka razina profesionalne formacije među redovnicama; sklonost legalizmu; stvaralački napredni duh; odvažan pristup riziku i napretku.

Sveti je Otac zahvalio na primjedbama s obzirom na Sjedinjene Države, jer uključuju činjenice i pomažu u njihovu tumačenju. Izrazio je i svoju zabrinutost - koju su američki biskupi više puta iznijeli - zbog opadanja zvanja u Sjedinjenim Državama. A što se tiče uključivanja u kulture, Sveti Otac je rekao da redovnici proživljavaju taj problem zajedno s čitavom Crkvom, ali u okviru svoga posebnog poziva. Za redovničke družbe i za redovnički život je važno da promatraju kako se Crkva uključuje u neku kulturu i kako je prisutnost Crkve mijenja. Evanđelje će uvijek sa sobom nositi elemente protivnosti. Ako to vrijedi za sve kršćane, još više vrijedi za redovnike.

8. Redovničko odijelo

U kontekstu uključivanja u kulture prisutne predstavnice Unije postavile su pitanje o redovničkom odijelu i naglasile da pitanje odijela uvelike ovisi o

okolnostima u pojedinim zemljama. Sveti je Otac izrazio svoju zabrinutost zbog nastojanja (osobito u Evropi) da se napusti mnogo toga što je redovničko. Treba li slijediti to nastojanje? Treba analizirati mentalitet, društva, civilizacije.

Nastavljena je rasprava o redovničkom odijelu. Jednako odijelo nekako poistovjećuje one koji ga nose s određenim funkcijama, a ne identificira ih kao osobe. Međutim, redovničko se posvećenje ne shvaća kao vršenje neke funkcije nego kao življenje određenog života. U onim društvenim sredinama gdje su žene često smatrane predmetima, nositi "jednostavno, siromašno i odgovarajuće (družbino)" odijelo može nadahnuti i drukčiji pojam žene. Poštivanje pluralizma u pitanju redovničkog odijela danas je zahtjev osjetljivosti prema raznim kulturama i prema znakovima i simbolima dotičnih kultura. U nekim sredinama redovničko odijelo može biti potrebno za evangelizaciju, a u drugima može biti zapreka. Kod toga treba imati u vidu i karizmu pojedinih ustanova.

Kardinal Pironio je na tom mjestu spomenuo problem odijela kod odobrenja konstitucija. Iako se ne radi o bitnoj vrednoti, kad se na tome inzistira, dovodi do diobi u zajednicama. Moramo se razlikovati po nekakvom znaku redovničkog posvećenja, ali treba uzeti u obzir različite kulture.

9. Feminizam

Sveti je Otac primijetio da su djevojke danas manje osjetljive za poziv u redovnički život nego mladići. U prošlosti je bilo baš protivno.

Razmjena misli je nakon toga pokazala da je borba žena u društvu jedan od razloga da je do toga došlo. Zatim je započela rasprava o feminizmu. Sveti Otac je iznio svoje uvjerenje da treba dublje poznavati pokrete feminizma, kako bi se shvatili problemi redovničkog života. To pitanje je važno za čitavu Crkvu.

Nakon toga Sveti je Otac govorio o pitanju feminizma u vezi s materinstvom. Izrazio je svoju zabrinutost zbog krize materinstva u zapadnom svijetu i nadodao da on gleda materinstvo - fizičko i duhovno - u uskoj povezanosti s identitetom žene. U pitanju su duboke ljudske vrednote.

Zatim se razvio vrlo zanimljiv razgovor o tome kako ženama manipuliraju muškarci, a katkad i same žene; o težnji žena da im se prije svega prizna da su osobe; o propasti nekih ženskih vrednota u društvu.

Reakcije žena protiv nasilja sa strane muškaraca su opravdane - reče Sveti Otac. U svakom braku, kod svakog para mora postojati jednako međusobno poštovanje. To je zahtjev ljubavi. I nastavio je: gdje se fizičko materinstvo ne cijeni, tamo neće biti ni duhovnog materinstva, što je bitno za djevičanstvo. Postoji demografski problem, ali Crkva mora braniti osnovne vrednote, kao što je materinstvo.

U ime Međunarodne unije vrhovnih poglavarica s. Kay MacDonald izrazila je Svetom Ocu duboku zahvalnost što su imale priliku da s njim razgovaraju, što ih je tako srdačno primio i pažljivo pratio. Sveti Otac je zatim podijelio apostolski blagoslov nama i svim sestrama naših družbi.